

Architext

SCabier

■ jaargang 25 ■ nummer 75 ■ voorjaar 2011 ■

Jan de Jong
architect te Schaijk

SCahier [es-ka-jee] verschijnt sinds september 1985 ongeregeld als een schrift met essays, achtergronden, meningen en feiten over architectuur. Het is bedoeld om de relaties te informeren over de activiteiten van Architext. Sommige oudere, bijzondere nummers zijn als PDF te importeren vanuit de webwerf.

Uitgeverij Architext
Klein Heiligland 91
2011 EE Haarlem
e-post: sc@architext.nl
www.architext.nl

Dit nummer is geprint op een Xerox 7750 GX PS. BioTop papier met FSC-keurmerk.

eindredactie: Ids Haagsma
vormgeving in Creative Suite 4:
de IJsgarage ▲ Haarlem
Rob van Westreenen
© 2011 ▲ Architext

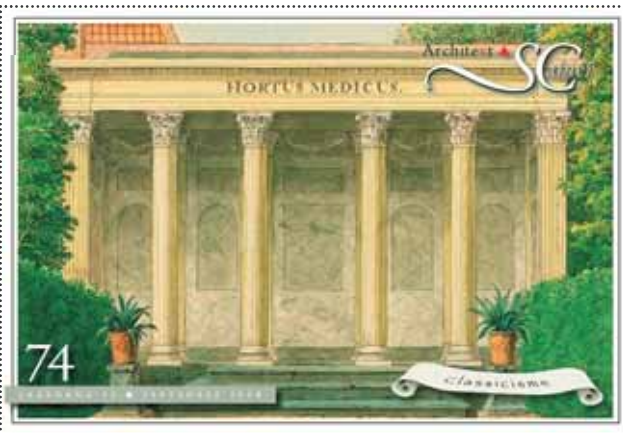
Tien jaar geleden overleed Jan de Jong, architect te Schaijk; alom gezien als de briljantste leerling van dom Hans van der Laan. Dit nummer van SCahier (nummer 75 in de 25ste jaargang) maakt gewag van een initiatief van de Jan de Jongstichting: het laten verschijnen van een monografie van Jan de Jong.

Bij de voorplaat: detail van een zuil op het grafmonument van Franciska Weerden (1878-1955) en Jacobus de Jong (1872-1968), de ouders van Jan de Jong. Hij ontwierp dit graf voor de katholieke begraafplaats van zijn geboortedorp Litz in 1955; toen al paste hij de zadeldakachtige beëindiging toe die in zijn latere werken geregeld zou terugkeren.

Het vorige SCahier behandelde het classicisme in de Nederlandse architectuur aan de hand van een door Jacob van Campen ontworpen prieltje – een ‘Vredestempel’ – op het Prinsenhof in Haarlem. Waarbij en passant een blik wordt geworpen op de verdwenen gewaande fresco’s van Van Campen.

Gratis te importeren vanuit www.architext.nl.

Jan de Jong te boek gesteld

Een monografie in wording

De architectuurpublicisten Hilde de Haan en Ids Haagsma werken op dit moment aan een monografie van Jan de Jong.

IN NOORD-BRABANT en binnen de kring van de ‘Bossche School’ is men zo goed als unaniem: JAN DE JONG (1917-2001), architect te Schaijk, was de briljantste leerling van DOM HANS VAN DER LAAN. Zijn faam is vooral gebaseerd op een aantal spraakmakende kerken, een klooster en bovenal op zijn eigen woonhuis met kantoor. Daarom werd hij bij leven al omschreven als ‘een architectonische reus in het Brabantse landschap’.

Met zijn religieuze gebouwe erfgoed gaat het inmiddels minder goed. De kerken in Almelo, Rijswijk, Breda en Nueneen zijn al gesloopt. Gemert, Eindhoven en Uden zijn verbouwd of gesloten, zodat alleen de kerk in Odiliapeel en het klooster in Maarssen nog de oorspronkelijke functie uitstralen.

Het in Brabant befaamde kantoor en woonhuis van De Jong aan de Rijksweg in Schaijk is zonder meer van wereldklasse; om in Michelin-termen te spreken: *meer dan een omweg waard*, maar het pand geniet weinig bekendheid. Het is nooit gepubliceerd in een ar-

chitectuurtijdschrift en dus bestaat het om die reden bijvoorbeeld niet in de omvangrijke, digitale kaartenbak van het NEDERLANDS ARCHITECTUURINSTITUUT. Jan de Jong zelf is als architect daar ook nauwelijks te vinden.

Het is verheugend dat de JAN DE JONGSTICHTING, met genereuze financiële steun van de provincie Noord-Brabant, het initiatief heeft genomen tot het vervaardigen van een monografie over het werk van De Jong.

Het project is inmiddels van start gegaan: het architectonische en stedenbouwkundige werk van De Jong wordt aan

de hand van zijn archief en met behulp van overige bronnen geïnventariseerd.

Ondertussen zijn de architectuurpublicisten HILDE DE HAAN en IDS HAAGSMA – als aangezochte auteurs – al bezig met interviews met mensen die De Jong goed hebben gekend en bezoeken zij zijn gebouwen en restauraties.

Dit SCahier wil de buitenwereld attenderen op dit project. Weliswaar zijn er in het huidige beginstadium nog vele onzekerheden over de te maken monografie, maar dat zo’n overzicht van het oeuvre van Jan de Jong er gaat komen staat – onverhoopte buitenafse verstoringen daargelaten – voor de auteurs vast.

Zelf verwachten ze dat een diepgaande en inzichtelijke analyse in tekst en beeld van het werk van Jan de Jong pas in de loop van 2012 kan verschijnen. Wat niet weg neemt dat er hoe dan ook dit jaar al een publikatie zal komen: is het nog niet de monografie dan toch zeker een gids met een overzicht van leven en werken van Jan de Jong. Elders in dit cahier meer ■

1956/57

De betekenis van Jan de Jong voor de architectuur is lang onderbelicht gebleven. Te lang. Vandaar een routebeschrijving voor de zoektocht naar de plaats die hij in het ruimtelijk landschap innam.

MET EEN flinke klap maakte op vrijdag 28 oktober 1960 JAN DE JONG zijn rentree in de Nederlandse architectuurwereld. Die middag viel bij leden van de Bond van Nederlandse Architecten het *Bouwkundig Weekblad* door de brievenbus waarin aan de hand van een korte beschouwing van architect H.G.J. SCHELLING 'Vijf nieuwe Nederlandse Kerken' werden getoond. Maar liefst drie ervan waren van Jan de Jong: kerken in Gemert, Odiliapeel en Rijswijk die nader werden toegelicht door DOM H. VAN DER LAAN in een beschouwing die de titel droeg 'Het heiligdom der christenen en de moderne architectuur'.

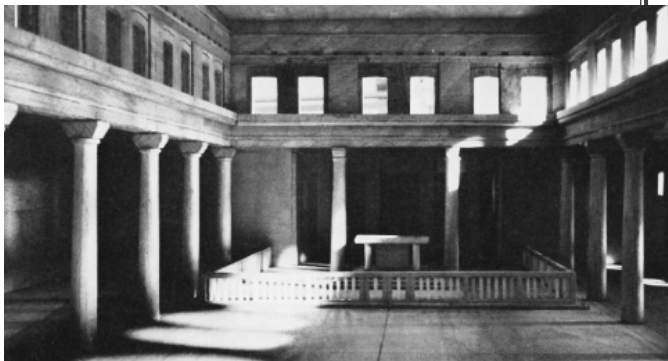
Voor Jan de Jong was het inderdaad een rentree. Al in 1950 had hij met een eigen ontwerp in het *Bouwkundig Weekblad* gestaan, en wel met een 'boer-

Een foto van de maquette van de Catharinakerk van Evers en Sarlemijn: verrassend eenvoudige basilicale opzet met (bijna) gekantrechte ramen en eenvoudig altaar.

derij voor gemengd bedrijf' te Empel aan de rand van 's-Hertogenbosch. Dat De Jong nu juist met kerken de aandacht op zich wist te vestigen, was niet bepaald toevallig. En dan gaat het niet zozeer over het feit dat hij zelf in de ban was geraakt van de *Cursus Kerkelijke Architectuur* waarop zijn leermeester Hans van der Laan zo'n grote stempel drukte. Er was meer.

Debat. Kerkenbouw was eind van de jaren vijftig onder Nederlandse architecten een veel besproken onderwerp. Ga maar na: het land was nog altijd in de ban van de koorts van de wederopbouw, ook al had de bestedingsbeperking

van 1956 (die een 'oververhitting' van de snel groeiende economie moest voorkomen) een klein beetje de druk van de ketel gehaald. Maar wat er werd gebouwd was stevast vastgelegd in regels, wenken, voorschriften, rantsoenen en contingenteringen. Zelfs in het 'vrije domein' van de particuliere villabouw botste de creativiteit van de architect niet zelden met de schoonheidscommissie. Eigenlijk was alleen de kerkenbouw het terrein waarop architectonisch inzicht vrijelijk tot uiting kon komen. En dat gebeurde dan ook volop omdat elke nieuwe naoorlogse uitbreidingswijk – dat waren er vele – toch minstens één kerk moest krijgen.

Rondom de nieuwe kerken, of ze nu rooms of protestants waren, speelde een diepgaand debat. Soms in woorden, vaker nog in beelden. Want iedere nieuw opgeleverde kerk was een in bouwmaterialen weergegeven opvatting over een ruimtelijke gewaarwording. Dan eens gebaseerd op eeuwenoude traditie, dan weer op een herbronning van de wetten van de architectuur of - en dat in toenemende mate - een zelfbewust geloof in eigentijdse bouwmaterialen als beton, glas, staal die in tot dan ongekende, vrijzinnige vormen werden toegepast. De ophef die Le Corbu's kappel van de *Nôtre Dame du Haut* in Ronchamp midden jaren vijftig veroorzaakte was wat dat betreft exemplarisch. Waarbij meteen opgemerkt moet worden dat het niet alleen een architectonisch debat was. Het ging evenzeer over de plaats van de kerk in de samenleving, de plaats van God na Auschwitz, de vorm en de betekenis van de liturgie.

Wie het werk en de opvattingen van Jan de Jong op waarde wil schatten, zal zich eerst een beeld moeten vormen van het debat rond de kerken in de jaren vijftig. Dan ook komt scherp naar voren wat er gebeurde in de jaren 1956 en 1957: achteraf gezien het scharnierpunt in het oeuvre van dom Hans van der Laan. Een kantelmoment waarin Jan de Jong een cruciale rol heeft gespeeld. Een omslagpunt waarin leermeester Hans van der Laan en zijn leerling Jan de Jong elkaar over en weer hebben beïnvloed en waarin ze elkaar hebben opgestuwd naar nieuwe horizonten.

De Catharinakerk. De zoektocht kan op veel momenten beginnen, maar om praktische reden wordt de startplaats gelegd in Amsterdam-Slotermeer. Aan de Burgemeester Eliasstraat om precies te zijn, waar in 1954 de Sint-Catharinakerk van de architecten Evers en Sarle-

mijn gereed kwam. Van deze kerk - anno 2011 nog altijd in gebruik - is namelijk een maquettefoto uit 1952 bekend die – geplaatst naast een interieuropname van de gerealiseerde kerk – al aardig de discussie weergeeft van dat moment.

AAT EVERS en GEERT SARLEMIJN waren cursisten van het eerste uur van de leergang kerkelijke architectuur. Het spreekt dan ook voor zich dat hun ontwerp voor een katholieke kerk in de naoorlogse Amsterdamse tuinstad Slotermeer gebaseerd zou zijn op een basiliek. Het waren immers de vroeg-christelijke basilicakerken waarin Hans van der Laan het oerprincipe van de architectuur het meest helder en overtuigend aanwezig vond.

Uit de maquettefoto is al te zien wat Van der Laan – en veel van zijn leerlingen – zo aantrekkelijk vonden aan de basiliek: de pure eenvoud van het interieur en een heldere, overzichtelijke ruimte waarin de lengterichting van de middenbeuk moeiteloos samengaat met de ruimten van de zijbeuken. Alsof die ruimten elkaar over en weer doordringen.

Het gerealiseerde interieur van de Catharinakerk: boogvensters, traditionele kolommen en het altaar onder een houten baldakijn (met achthoekige lantaarn).

De inmiddels gesloopte Benedictuskerk in Rijswijk van Jan de Jong.

ongetwijfeld uit kostenoverwegingen, maar een rol zal hebben gespeeld dat de cursus leerde dat houten elementen niet bijdragen aan de architectuur. Bij het zien van dit resultaat moeten ze zich achter de oren hebben gekrabd of die stelling wel juist was.

Dat er ook hier tussen droom en daad veel praktische bezwaren liggen, toont de foto van de gerealiseerde kerk. Niet alleen zijn de bovenlichten veel traditioneler geworden met hun halfboog als beëindiging,— de lengterichting van de middenbeuk wordt nog eens benadrukt door een

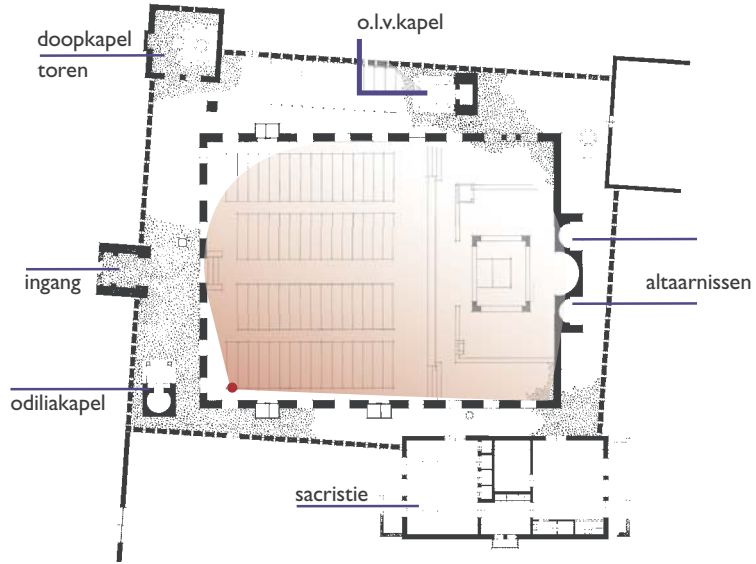
ciborium in de vorm van een baldakijn waarin het altaar is ondergebracht. Zo sterk is die lengterichting nu, dat de zijbeuken erbij lijken te hangen,— ze zijn als ruimten machteloos geworden.

Evers en Sarlemijn hebben het baldakijn met zijn achthoekige lantaarn in hout uitgevoerd,

Rijswijk. Hoe totaal anders is het interieur van de Benedictuskerk in Rijswijk waaraan Jan de Jong in 1955 begon te ontwerpen en die in 1958 gereed zou komen.

In een oogopslag is duidelijk dat deze ruimte meer affiniteit heeft met de sobere maquette van Evers en Sarlemijn dan met het bonte resultaat van de

• Standpunt camera voor panoramafoto aan ommezijde.

Kerk van de Heilige Kruisvinding met pastorie

Oude dijk 43, Odiliapeel

Architect: Jan de Jong (1957/59)

Kleuradvies: Wim van Hooff

Bouw: 1958/59; hoeksteen 3 april 1959

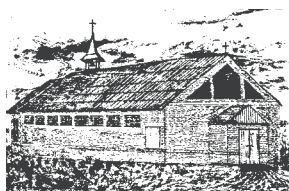
Geconsacreerd: 29 november 1959 door mgr. W. Bekkers

Aannemers: Gebr. Vervoort, St. Oedenrode.

Bijzonderheden: Odiliakapel (rechts van de ingang, in de zuidwesthoek van de omgang); O.L.V.-kapel in de noordelijke omgang; altaarnissen in de oostelijke omgang en doopvont in de voet van de kerktoren.

Rond 2000 is er een orgel geplaatst afkomstig uit Alphen aan den Rijn.

Sinds 2007 bevindt zich hier ook de tabernakel uit de (gesloopte) Andriesskerk te Nuenen.

De voorganger (1930-1959) van de huidige kerk in Terraveen, nu Odiliapeel.

Verkrijgbaar in de boekhandel
of op www.architext.nl

HILDE DE HAAN & IDS HAAGSMA
978 90 5105 042 4

288 pagina's
€ 29,50

Amsterdamse Catherinakerk. Van een ruimtelijke hoofdrichting is geen sprake meer; de ruimte waaert naar alle kanten en wordt in toom gehouden door betonnen bouwsels, waaronder een baldakijn, op een manier die meer aan stedenbouw dan aan architectuur doet denken.

Het is interessant te zien hoe snel de ontwikkeling bij Jan de Jong gaat. In de iets later – vanaf 1957 – ontworpen kerk van de *Heilige Kruisvinding* in Odiliapeel (zie pagina 8) probeert hij de ruimte van de kerkzaal aan te vullen met de ruimten van de daaromheen liggende omloop. In de *Wilibrordkerk* van Almelo (ontwerp vanaf 1963) is het spel van de in elkaar doordringende ruimten bijna geper-

fectioneerend waarbij de diverse kolommenrijen er alleen maar lijken te staan om de ruimte een ritmische muzikaliteit te geven.

Links: het interieur van de eveneens gesloopte Wilibrordkerk in Almelo: vier (!) kolommenrijen in de lengterichting met op de achtergrond een kolommenwand die de breederichting stevig en fors onderstreept.

fectioneerend waarbij de diverse kolommenrijen er alleen maar lijken te staan om de ruimte een ritmische muzikaliteit te geven.

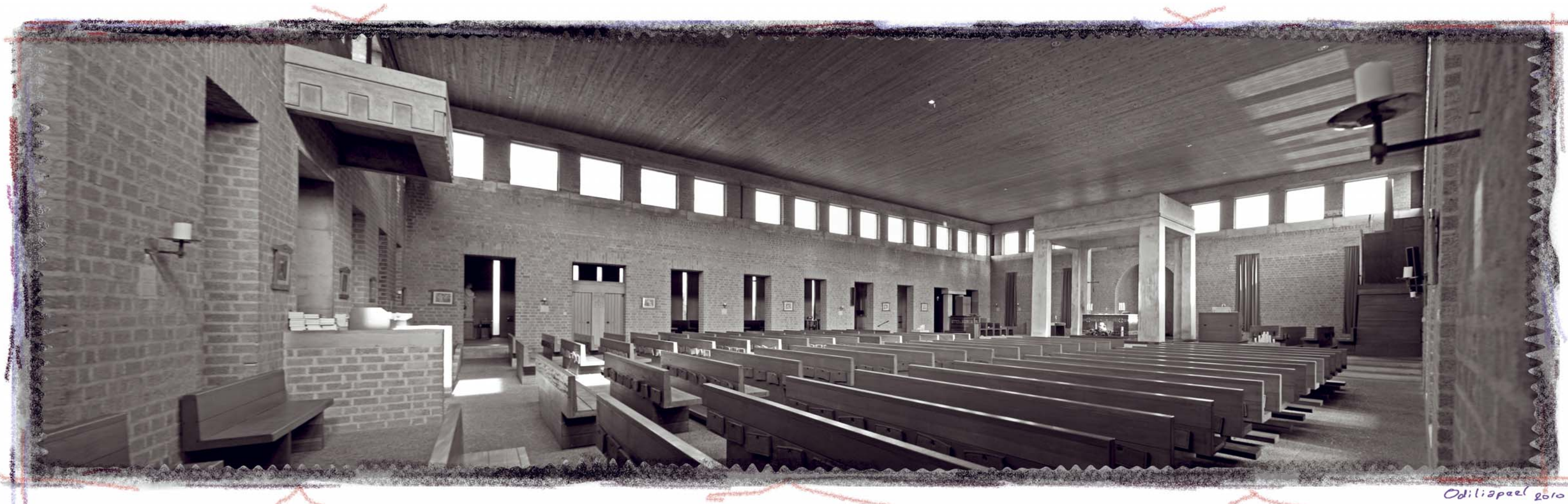
Invloeden. Het ligt voor de hand te zeggen dat dit verbluffende resultaat van Almelo er alleen maar kon komen omdat Hans van der Laan in de crypte en de bovenkerk van zijn klooster in Vaals al het voorbeeld had gegeven hoe zijn fraaie kolomwanden het architectonische interieur in een meeslepende greep houden. Maar de redenering kan ook worden omgedraaid. Al eind jaren veertig viel Jan de Jong op als een briljante, leergierige student. Als boerenzoon had hij zich door zelfstudie via cursussen timmeren, landmeten, en bouwkundig opzichter opgewerkt tot chef-de-bureau bij de Bossche architect F.C.W. SCHÜTZ (1905-1948). En nog terwijl hij in de avonduren bezig was met de *Hogere Bouwkunst Opleiding* aan de R.K. Leer-

gangen in Tilburg kon hij – na het plotseling overlijden van

Eén van de allereerste ontwerpen van Jan de Jong als zelfstandig architect: een wederopbouwboerderij in Lith. Ontworpen in 1949/50.

zijn werkgever – in Schaijk een eigen architectenbureau beginnen.

Het moeten vooral die eerste, zelfverzekerde ontwerpen zijn geweest – waarvan de in het Bouwkundig Weekblad jaargang 1950 gepubliceerde boerderij in Empel er slechts één was – die diepe indruk hebben gemaakt op de organisatoren van de *cursus kerkelijke architectuur (cka)* in 's-Hertogenbosch. In het najaar van 1951, toen De Jong nog cursist was aan de Hogere Bouwkunst Opleiding in Tilburg, werd hem gevraagd aan de cka deel te nemen. Het zou het leven van hem ingrijpend veranderen: hier leerde hij niet alleen dat het in de architectuur niet zozeer gaat om de vorm maar om de ruimte, hier ook leerde hij dat het in het leven om meer gaat dan modieuze, oppervlakkige opinies en voorkeuren. lees verder op pag. 13

Odiliapeel 2010

De essentie van het toepassen van het plastische getal is het ontstaan van een architectonische ruimte. In zijn sublieme vorm zelfs een ruimte die mede door andere, aanliggende ruimtes wordt vormgegeven.

En daarmee ontstaat voor publicisten een groot probleem. Een architectonische ruimte is slechts in de driedimensionale werkelijkheid te ervaren: door er zelf doorheen of omheen te lopen.

Tweedimensionale registraties als fotografie en film zijn belabberde lapmiddelen om de ruimtelijke ervaring over te brengen. Je kunt hooguit met afbeeldingen iets suggereren van de architectonische gewaarwording.

En dan nog. Je moet het wel zien.

Als aflat voor de sloop van Jan de Jong's Willibrordkerk in Almelo werd een duur boek geproduceerd over het te verdwijnen gebouw. Zonder één illustraties die inzicht gaf over de magistrale binnenruimte van die kerk.

OVER DE FOTO. Om het ruimtelijk effect van de Kerk van de Heilige Kruisvinding in Odiliapeel enigszins in beeld te brengen is gekozen voor een milde vorm van beeldmanipulatie. Vanaf een statief is met een Canon 5D camera (met een sensor die dezelfde grootte heeft als een kleinbeeldcamera), voorzien van een 24 mm tilt- en shiftlens, al draaiend van rechts naar links een zevental opnamen gemaakt. Als positie voor het statief is de noordwestelijke hoek van de kerk gebruikt. Om de ruimtelijke werking iets meer te verbeelden is voor een grote diafragmaopening

gekozen (f 3,5) waardoor de muren vlakbij de camera wat onscherp werden. In het programma Photoshop CS4 zijn de opnamen (in RAW-formaat, handmatig belicht) aan elkaar geplaatst waardoor er een panoramisch beeld ontstond. Om de kijkervaring van een toeschouwer te benaderen zijn de randen van de foto's bewust rafelig en onscherp gemaakt, al valt over dit (modieuze) effect te discussiëren. Feit is wel dat dezelfde foto met rechte randen statischer en vooral meer gekunsteld lijkt. Reacties op deze wijze van presenteren worden zeer op prijs gesteld.

Het interieur. De zaal van de kerk in Odiliapeel (Jan de Jong, 1958/59) wordt geheel omgeven door een omgang waardoor in de lengterichting de suggestie van zijbeuken ontstaat. Op de foto is achter de muuropeningen in de noordelijke wand de Mariakapel te zien. Die reeks openingen kent twee variaties: links een bredere opening met

de biechtstoelen en rechts staat met de tabernakel uit de gesloopte Jan de Jong-kerk in Nuenen) een aaneenschakeling van twee openingen door middel van kolommen met architraaf. Let ook op de indeling van de ramen boven in die noordelijke gevel: vijfen negen ramen onderbroken door een tussenstuk dat iets

meer is dan de dubbelmaat van de muurdammen tussen de overige ramen. Die ramen voeren een eigen ritme, onafhankelijk van de onderliggende muuropeningen. Minder goed zichtbaar op deze foto is het feit dat de zaal met zijn sobere ciborium – baldakijn – een drietal treden verlaagd ligt ten opzichte van de omgang.

Evenzogoed zou hij zijn leermeesters van de cursus perplex doen staan met de souplesse en het gemak waarmee hij de nieuwe inzichten van de cursus op een eigenzinnige maar vooral ook eigentijdse manier in de praktijk wist toe te passen. Zo is in een ontwerp uit 1954 voor een gebouwtje voor het Wit-Gele-Kruis aan de Schutsboomstraat in Schaijk te zien hoe Jan de Jong al met gekantrechte kolommen niet alleen het interieur maar ook de buitenhof op markante wijze hun ruimte geeft.

Commentaar. Het is niet voor niets dat Hans van der Laan, als deze in 1955/56 een gaanderij met een gekantrechte kolommenrij bouwt voor de trappistenabdij *Maria-Toevlucht* in Zundert, hij zeer nieuwsgierig is naar het oordeel van Jan de Jong erover. Pas na diens enthousiaste commentaar weet père Hans zeker dat hij op deze manier door moet gaan in zijn ontwerp voor de

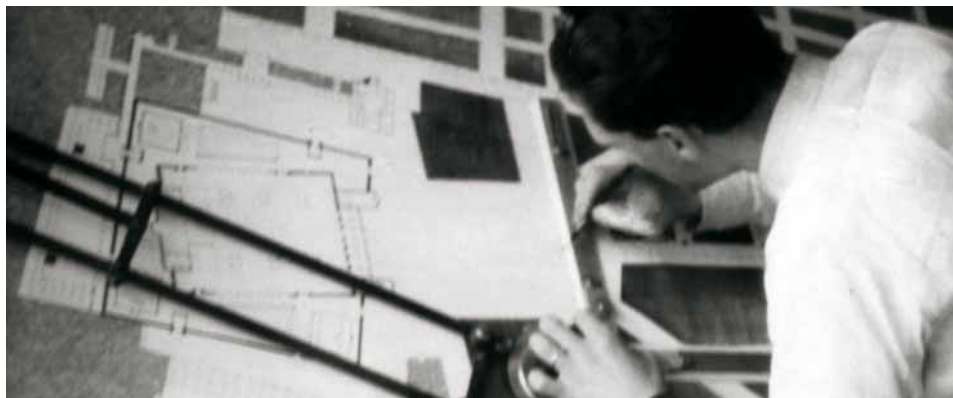

De gaanderij van de trappistenabdij in Zundert waar dom Hans van der Laan voor het eerst gekantrechte kolommen toepast en dan uiterst benieuwd is naar de reactie van Jan de Jong erop.

crypte in zijn klooster te Vaals. In de jaren 1956 en 1957 moeten Hans van der Laan en Jan de Jong elkaar wederzijds intens beïnvloed hebben. De Jong was leergierig naar de theoretische inzichten van zijn leermeester, vulde die zelf aan tijdens een uitgebreide, diepgaande tocht door Italië naar Sicilië en Rome en liet zich bij zijn ontwerp voor de pelgrimskerk in Syracuse sterk inspireren door

Tekenaar 'Van den Broek' bezig aan het prijsvraagontwerp voor een pelgrimskerk in Syracuse. Na de reis van Jan de Jong in september 1956 naar Sicilië, is zijn bureau de daaropvolgende maanden druk bezig met het ontwerp dat binnen de cursus kerkelijke architectuur met grote bewondering werd gevolgd. Veel van het niet-winnende ontwerp werd gebruikt voor Odiliapeel.

de inzichten die père Hans op zijn beurt tijdens een reis naar Rome in 1955 had opgedaan. Hans van der Laan zal met genoegen hebben ingezien hoe zijn dertien jaar jongere leerling als vanzelfsprekend kon jongleren met die inzichten en ze in de praktijk kon brengen. Hoe dat proces zich precies afspeelde,— dat is het zoekterrein voor de monografie van Jan de Jong ■

Compositie in G-majeur

Rijksweg 56, Schaijk ▲▲▲

Wie heeft rondgelopen in en om het woonhuis dat Jan de Jong vanaf de vroege jaren zestig voor zichzelf en zijn gezin bouwde in het Brabantse Schaijk,— raakt opgezadeld met een verpletterende ervaring. Dit magistrale gebouw laat zich niet meer uit het geheugen wissen. Deze symfonie in steen blijft verslavend rondzingen als een aria uit een opera van Verdi.

JAN DE JONG kon oprecht boos worden als architecten het plastische getal alleen maar gebruikten om een gebouw 'in de maat' te zetten. „Dat is onzin,” zei hij: „het verhoudingstelsel is er alleen om de dingen objectiviteit te geven en dat dient dus vooraf te gaan aan de dispositie (de ruimtelijke organisatie).”

Dit valt uit te leggen aan zijn eigen woning, zijn eigen proeve van

architectuur. Uitgangspunt was dat een huis 'niet alleen praktische en lichamelijke behoeften moet vervullen, maar

Het huis dat De Jong in 1949 bouwde en vanaf 1961 sloopte voor het pand hierboven.

vooral ook heilzaam moet zijn voor verstand en geest'. Vandaar uitsluitend basale, sobere elementen.

Dat huis is méér dan een woning; het is een weerslag van een duizelingwekkende zoektocht naar de diepere gronden

van de architectuur. Aanleiding om het huis te bouwen was de ontmoeting met het gedachtegoed van de benedictijner monnik DOM HANS

De woonkamer van het Jan de Jong-huis met links en rechts verschillende kolomwanden.

VAN DER LAAN ⁽¹⁹⁰⁴⁻¹⁹⁹¹⁾. Zo diep grepen de opvattingen van deze monnik hem aan, dat De Jong zijn bestaande woonhuis – dat hij ruim tien jaar eerder op die plek had ontworpen in een Engelse landhuisstijl – geleidelijk liet afbreken.

Het geheel omvat een aantal gebouwen. Het oudste paviljoentje (uit begin jaren vijftig) staat in de tuin vlak langs de Rijksweg: een minime geval waarmee De Jong al eind jaren vijftig aan zijn opdrachtgevers liet zien wat ze voortaan ongeveer van hem konden verwachten. Daarna bouwde hij een kleine woning met hof achter zijn toenmalige woonhuis, als tijdelijke huisvesting voor zijn gezin toen dat huis werd gesloopt. Het huidige hoofdegebouw

is, in fasen, gebouwd op de fundamenteën daarvan, wat de scheve plattegrond verklaart en waardoor het te boek staat als 'de verbouwing'. Dit pand meet circa 25 x 16,5 meter en bestaat in hoofdzaak uit een

Jan de Jong meet met een lange lat een antieke kolom.

L-vormig gebouw met aan de korte westkant een hoge kantoorvleugel, aan de noordkant een lager, langgerekt woongedeelte en aan de zuidoostkant een ommuurde hof.

Inspiratiebron was een tempel in Paestum (bij Napels) die De Jong ooit had opgemeten. Daarvan leidde hij de orden van grootte en de 'mooie ordonnantie' af. Hij koos voor een opzet in 'octaven' die telkens harmonisch zijn onderverdeeld in 2/4, 2/5 en 1/7. Zo ontstond, aldus De Jong, 'een spel van ritmische verhoudingen waarin het manlijke en vrouwelijke principe aanwezig is en dat een grote vrijheid geeft.' Architect WIM RAMSELAAR, in de jaren zestig medewerker op het bureau van Jan de Jong, verklaarde hoe deze formule wordt afgeleid uit het

plastische getal. „Het merkwaardige ervan is dat twee afgeleide maten met een authentieke maat (1/7) een eenheid vormen. 1/7 is de authentieke maat; de 2/5 en 2/4 zijn een verdeling, in ongelijke delen, van 6/7.” Dit leidde tot een spel van ritmische verhoudingen dat De Jong overal heeft toegepast, op allerlei manieren. In juxtapositie en superpositie – dus naast elkaar en over elkaar heen. In de lengte, breedte én de hoogte. De klokkenstoel neemt een speciale positie in. Deze toont, als symbool voor het hele huis, op een pronte plek nog eens de hele formule. De Jong zelf kende elke maat uit zijn hoofd: „Het hele huis balt zich samen in deze verstaanbare orde waarvan de massieve elementen de dragers zijn.”

Het hart van het huis is de woonkamer, op de begane grond. Overdonderend aanwezig zijn hier twee rijen ko-

kolommen zijn van steen en licht van tint, terwijl tussenwand en plafonds zijn uitgevoerd in donker gekleurd hout.

Maatvoering alleen was niet genoeg. De

Jong: „Het gaat erom dat het fysieke en het geestelijke samen-

vallen. Kolommen dienen om een huis te dragen én om maatvoering tot stand te brengen. Pas als je niet meer kunt merken wat van die twee op de eerste plaats komt, is een optimum bereikt.” Net als Van der Laan bij zijn crypte in Vaals, kreeg ook Jan de Jong overigens enige twijfel toen hij het huis eenmaal bewoonde.

Voor had hij moeite met de ramen langs de hof. „Ik maak- te ze zo groot omdat de muur ertegenover helemaal dicht moest zijn om het geluid van de weg te weren. Ze hebben dus de maat 2/4, maar achteraf had ik ze liever 2/5 gemaakt – dan had ik nu ook geen gordij- nen nodig.” ■

De poort van het landgoed-De Jong gezien vanuit de voorhof. Op de voorgrond een replica van de achthoekige doopvont uit de gesloopte kerk in Rijswijk. Vergelijk de zadeldakvorm van de poort en van de ste- nen hekpijlers met de foto op het omslag.

Word sponsor van het Grote Jan de Jong-project

Onder auspiciën van de Jan de Jong Stichting staan twee boeken op stapel.

1. De Gids. Voorjaar 2012 verschijnt de ‘Gebouwen van Jan de Jong’. Een gids met een zelfde opzet als ‘Gebouwen van het plastische getal’, namelijk:

- een gids met De Jongs meest belangwekkende gebouwen;
- een atlas waarin per plaats een zo volledig mogelijk overzicht wordt gegeven van bestaande en reeds gesloopte werken;
- een lexicon met begrippen uit leven, denken en werken van De Jong.

Omvang: 144 pagina’s. Formaat: 21,5 x 12 cm, staand.

2. De monografie.

In de loop van 2012 verschijnt ‘Jan de Jong, architect te Schaijk – een monografie’. Een kloek (foto)boek dat niet zal misstaan op de salontafel. Naast een diepgaande analyse van het leven, werk en betekenis van Jan de Jong zal dit boek uitgebreide beschrijvingen bevatten in woord en beeld van vele van zijn werken. Ruim 120 pagina’s van 245 x 210 mm, oblong (dat wil zeggen: liggend formaat).

Daarnaast wordt er gewerkt aan een aantal gelegenhedenuitgaven, staan lezingen op stapel en wordt er gedacht aan een overzichtstentoonstelling.

Lees op de volgende bladzijde hoe juist U kunt bijdragen aan dit Grote Jan de Jong-project.

.....

Ook **U** kunt dit grote Jan de Jong-project mede mogelijk maken.

Teken nu voor € 99 in op de **gelimiteerde exclusieve** editie van de monografie.

Als sponsor ontvangt u:

- een gebonden boek met linnen band én stofomslag in een liggend formaat van (minimaal) 245 x 210 mm voorzien van twee leeslinten;
 - een met de hand genummerd exemplaar;
- uw naam vermeld in de lijst van sponsoren die in de gehele oplage wordt vermeld; en
- gratis een gesigeneerde gids 'Gebouwen van Jan de Jong' nog vóór deze in de handel komt.

Er worden niet meer dan **250** exemplaren van deze bijzondere luxe editie gemaakt.

De nummering wordt toegewezen in volgorde van betaling
op bankrekening 363771 van Architext ▲ Haarlem.

De monografie verschijnt daarnaast in een goedkope studenteneditie met slappe kaft.

Gebruik de gratis antwoordkaart en word sponsor.

Geen postzegel
nodig bij
gebruik van de
antwoordkaart
in 2011

De Jan de Jong Stichting en
Architext ▲ Haarlem staan garant
voor beide uitgaven. Het project
wordt o.m. gesubsidieerd door de
provincie Noord-Brabant en het
Prins Bernhard Cultuurfonds Noord-
Brabant.

*Geen antwoordkaart
meer om dit nummer?*

Schrijf naar:

Architext ▲ Haarlem
Klein Heiligland 91
NL 2011 EE Haarlem
Nederland

Of mail: sc@architext.nl

Zo ongeveer kan – met uw hulp –
de monografie er in 2012 uitzien.

